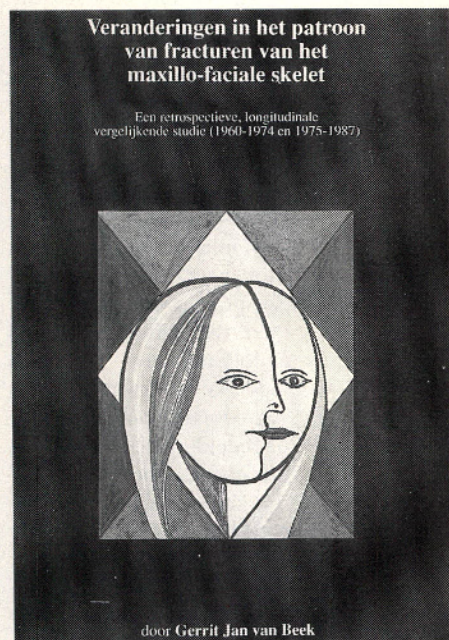

G.J. VAN BEEK. Veranderingen in het patroon van fracturen van het maxillo-faciale skelet. 228 pag. Academisch proefschrift Katholieke Universiteit te Nijmegen. Drukkerij Casparie bv, Zwolle 1992. ISBN 90 9005384 0.

Deze dissertatie beschrijft een vervolgonderzoek op dat van Van Hoof et al. (gepubliceerd in 1977) naar het verschil in fractuurpatronen in vier Europese landen. In die publikatie werden toen de gegevens van 1379 patiënten uit de Nijmeegse kaakchirurgische kliniek besproken.

In de onderhavige studie worden data van 1324 patiënten gepresenteerd, voorafgegaan door een uitgebreid literatuuroverzicht van de epidemiologie van maxillo-faciale fracturen. De auteur is erin geslaagd zijn materiaal gedetailleerd in kaart te brengen met vele goed leesbare tabellen. Ook trekt hij de conclusie dat het percentage verkeersongevallen (toch nog voor de helft verantwoordelijk voor het ontstaan van deze fracturen) fors afneemt en dat geweldsdelicten en sportongevallen als etiologische factor procentueel verdubbelen.

Het verslag van het eigen onderzoek wordt voorafgegaan door drie hoofdstukken waarin respectievelijk de osteologie en de fracturen van het aangezicht en van de mandibula, een historisch overzicht en de behandeling van maxillo-faciale fracturen aan bod komen. Deze hoofdstukken vinden helaas weinig aansluiting bij het eigenlijke onderzoek, hoewel het protocol, dat als bijlage is toegevoegd, wel de mogelijkheid biedt om de individuele behandelingsmethode vast te leggen. Vooral het hoofdstuk waarin de verschillende therapeutische mogelijkheden worden bespro-

ken, is zo uitgebreid van literatuurverwijzingen voorzien, dat iedere in dit onderwerp geïnteresseerde kaakchirurg hieruit dankbaar zal kunnen putten.

Ongetwijfeld zal in de literatuur veelvuldig naar de resultaten van deze uitgebreide studie, die beknopt op de achterzijde van het proefschrift zijn samengevat, worden verwezen.

L. Kuiper, Amstelveen

J.E. VAN DER WAL. Neoplasms and allied lesions of intraoral salivary glands. A clinicopathologic study. 142 pag. Academisch proefschrift Vrije Universiteit te Amsterdam. Drukkerij Elinkwijk bv, Utrecht 1992.

In dit proefschrift worden 101 – van de kleine intra-orale speekselklieren uitgaande – tumoren beschreven die werden onderzocht. Eerst wordt een overzicht gegeven van de klinisch-pathologische aspecten. Hierbij wordt de laatste indeling van de WHO uit 1991 gehanteerd. Een chirurgische therapie komt in principe het meest in aanmerking, maar daarnaast wordt ook de indicatie voor een chirurgische behandeling in combinatie met radiotherapie beschreven.

Het materiaal werd gereviseerd door een EORTC-onderzoeksgroep. Hierbij bleek dat er in 53% van de gevallen overeenstemming was over de diagnose. In 33% van de gevallen was er slechts een gering verschil van mening (meestal gebaseerd op de subclassificatie binnen de benigne en maligne tumorgroep) en in 14% van de gevallen was er een duidelijk verschil van mening over de aard van de aandoening (benigne versus maligne).

De, aanvankelijk volgens de WHO-indeling uit 1972 geclassificeerde, tumoren werden opnieuw ingedeeld op basis van de WHO-indeling van 1991. Als gevolg daarvan werd 29% van de oorspronkelijke diagnoses veranderd. In 15% van de gevallen ging het om een subclassificatie, bij 7% om een andere diagnose binnen de groep van de maligne tumoren en in 7 gevallen veranderde de aard van de tumoren (de diagnose 'benigne' werd viermaal veranderd in 'maligne' en de diagnose 'maligne' driemaal in 'benigne').

Bij 14 patiënten werd het effect van postoperatieve radiotherapie bij niet-radicaal gereceerde adeno/cysteuze carcinomen onderzocht. Van hen waren er na vijf jaar acht te evalueren. Van deze acht patiënten zijn er drie overleden ten gevolge van metastasen op afstand, bij de overige vijf is er sprake van een lokale controle.

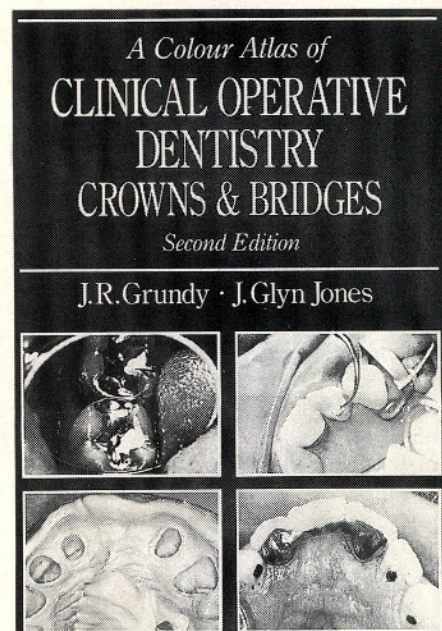
Bij een groep van 22 patiënten met een adenoïdcysteuze carcinoom werd de peri-

neurale groei onderzocht. Een relatie tussen perineurale groei en de lokalisatie respectievelijk de grootte van de tumor kon niet worden aangetoond. Wel werd meer perineurale groei waargenomen bij tumoren waarbij er een uitbreiding was in de omgevende structuren waarbij er positieve correlatie tussen de aanwezigheid van perineurale groei en metastasen op afstand, kon niet worden aangetoond. Verder worden in dit proefschrift nog een geval van sialoadenoma papilliferum en 12 gevallen van necrotiserende sialometaplasie beschreven.

Met name voor specialisten betrokken bij de hoofd-halsonologie is dit een lezenswaardig proefschrift.

J.L.N. Roodenburg, Groningen

J. R. GRUNDY, J. GLYN JONES. A colour atlas of clinical operative dentistry. Crowns and bridges. 2e druk, 192 pag., 630 afb. Wolfe Publishing Ltd., London 1992. Prijs £ 45, –. ISBN 0 7234 1724 5.

Deze atlas is de herziene uitgave van zijn in 1980 verschenen voorganger, die toen *A colour atlas of conservative dentistry* heette. De gewijzigde titel geeft aan dat de auteurs hun aandachtsveld hebben verbreed met kroon- en brugwerk. Met dit werk hebben zij de bestaande boeken over restauratieve tandheelkunde visueel willen aanvullen. Het omvat 20 hoofdstukken. Begonnen wordt met het patiëntenonderzoek en het opstellen van een behandelingsplan. De auteurs bepleiten terughoudendheid bij de indicatie en benadrukken het belang van een grondige voorbereidende behandeling. Daarna komen plaque-

ctie en -verwijdering, cariësdagnostiek en de conditie van de pulpa aan de orde. In het hoofdstuk 'Moderne aanpak van kleine cariëslaesies' worden de uitgangspunten van Elderton gevolgd: er wordt zo weinig mogelijk gezond tandweefsel opgeofferd.

Andere onderwerpen zijn: amalgaam-, composiet- en glasionomeerrestauraties, retentiemiddelen, indirecte restauraties, veneersystemen, kronen, stiftsystemen, en conventionele en adhesieve bruggen. Het gebruik van composiet wordt, in de zijdelinge delen, beperkt tot de bovenpremolaren en het is de eerste keus bij het 'cracked tooth syndrome'. Bij diepe, uitsluitend door dentine omgeven, boxen wordt zowel bij amalgaam als bij composiet het cervicale gedeelte met glasionomeercement (Ketac silver) gevuld. De toepassing van composiet wordt in veel situaties afgebeeld, zoals bij: gefractureerde incisieven, hypoplastische en verkleurde incisieven en het verkleinen van interdentaal diastemen.

In deze atlas, die zo'n breed terrein bestrijkt, zijn duidelijk sterke en zwakke onderdelen te onderscheiden. Interessant en sterk zijn de hoofdstukken waarin adhesieve systemen worden behandeld. Zwak en hier en daar zelfs osoleet zijn de passages over het kroon- en brugwerk. De porseleinen jacketkroon is nog steeds de voorkeurskroon. Onverdiende aandacht krijgen de volledig porseleinen brug en het parodontale 'martelwerktuig': de 'springcantilever'-brug. Bij het onderwerp 'stiftsystemen' worden stiften getoond waarvoor qua materiaal en vorm geen indicatie meer bestaat. De auteurs hadden zich beter tot de hun vertrouwde terreinen kunnen beperken.

Deze atlas is goed verzorgd en de tekst, die ongeveer een derde gedeelte omvat, prettig leesbaar en ook de kwaliteit van de 630 afbeeldingen is over het algemeen goed. Het werk is geschreven voor studenten en algemeen-practici; zij kunnen er – de bovengenoemde beperkingen in aanmerking genomen – nuttige uren mee beleven.

A. F. Käyser, Nijmegen

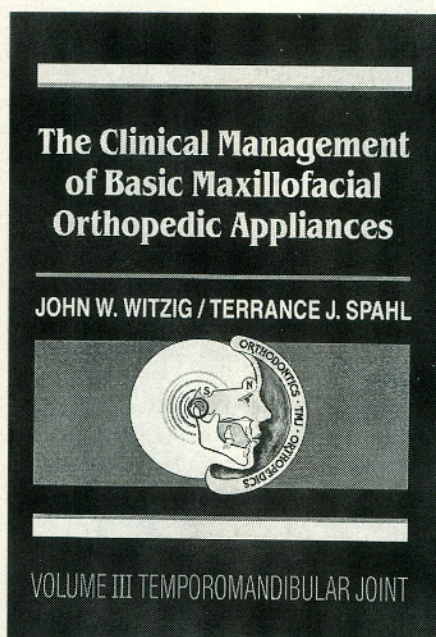
J. W. WITZIG, T. J. SPAHL. The clinical management of basic maxillofacial orthopedic appliances. Volume III: Temporomandibular joint. 550 pag. St. Louis: Mosby-Year Book, Inc., 1991. Prijs £ 91,00. ISBN 0 8151 9246 0.

Dit boek gaat over de diagnose en de behandeling van pijn en dysfunctie van het kaakgewricht. Dat lijkt een zeer algemeen onderwerp, maar aanstonds moet worden opgemerkt dat er sprake is van een kaakorthopedische c.q. orthodontische benadering.

De diagnostiek wordt grondig en gedetailleerd behandeld in hoofdstukken over

anatomie en fysiologie van het normale en van het pathologische kaakgewricht en van de omgevende structuren met hun bijbehorende innervatie. Vervolgens wordt ingegaan op de klinische waarneming, waarbij naast palpatie, auscultatie en myofunctionele testen, allerlei geavanceerde röntgentechnieken (tot M.R.I. toe) aan de orde komen. Verder maken de auteurs nog nader onderscheid tussen malocclusies (naar orthodontische classificatie) en TMJ-klachten. De kern van de problemen lijkt echter steeds te moeten worden gezocht in een te veel dorsale of een te veel craniale positie van de condylus in het gewricht.

Ver over de helft van het boek worden dan behandelingen besproken. Na beetregistratie worden oclusale spalken voor de onderandboog – vervaardigd in een naar

de inzichten van de auteurs ontworpen articulator – beschreven. In aansluiting daarop wordt een 'Orthopedic corrector' toegepast, die de auteurs ten onrechte Bionator noemen. De onderkaak wordt daarmee naar ventraal gestimuleerd teneinde de condylus en de discus te ontlasten. Omdat hierdoor de ondermolaren tegenover een smaller deel van de boventandboog komen te occluderen, dient vervolgens de boventandboog transversaal te worden geëxpandeerd. Het zijn met name deze laatste twee fasen in de behandeling van volwassenen (ventrale stimulering van de onderkaak en expansie boven), waarbij men vraagtekens kan zetten. Voor de volledigheid zij nog vermeld dat er levenslang moet worden geretineerd. In het hoofdstuk 'Practical application' wordt tenslotte een aantal gevallen uitgebreid gedocumenteerd besproken.

Zoals uit het bovenstaande kan worden afgeleid, is de gepresenteerde behandelingsfilosofie controversieel te noemen. Niettemin moet worden gezegd dat het

boek – ondanks het wat wollige en omslachtige taalgebruik – zorgvuldig en gedetailleerde informatie biedt en voorzien is van fraaie illustraties. De beschreven apparatuur wordt orthodontisch genoemd; het is echter zinvol hierover ook naar de mening van de gnatholoog te vragen.

J. G. J. H. Schols, Waalwijk

L. TRONSTAD. Clinical endodontics. A textbook. 238 pag., 533 afb. Georg Thieme Verlag, Stuttgart, New York 1992. Prijs DM 64,00. ISBN 3 13 768101 4.

Dit nieuwe leerboek over de endodontie moet dienen als een inleiding tot dit vakgebied voor studenten maar tevens als opfrisser voor algemeen-practici en vooral voor diegenen onder hen die zich speciaal toeleggen op de endodontie. De inhoud is verdeeld over duidelijke hoofdstukken met veel informatie en voorzien van, over het algemeen, goede afbeeldingen. Hoewel het boek de klinische endodontie tot onderwerp heeft, ontbreken gedetailleerde beschrijvingen van technieken en het heeft dus niet de functie van een handleiding. In deze hoofdstukken wordt veel informatie over uiteenlopende onderwerpen gegeven, zoals de structuur en de weefselreacties van het endodontium en het apicale parodontium. Bij de behandeling van de symptomen van pulpale en periapicale oorsprong (en hun diagnose), geeft de auteur de voorkeur aan het gebruik van diagnostische termen die overeenstemmen met de klinische situatie: pijnlijke en niet-pijnlijke ontsteking in plaats van de traditionele termen acuut en chronisch.

Bij elkaar komen aan de orde de endodontische aspecten van restauratieve procedures, de vitale pulpathapie en pulpaextirpatie. Daarbij worden aanbevelingen gedaan die de indruk wekken dat er sprake is van goede alternatieven: gebruik van uitsluitend ZnO-eugenol als onderlaag en boorkoeling met een enkelvoudige waterstraal. Dentine-adhesieven zouden biologisch niet acceptabel zijn, een uitspraak die niet door literatuur wordt onderbouwd (een euvel waar dit boek trouwens toch mank aan gaat).

Vervolgens komt de behandeling van elementen met een necrotische pulpa aan de orde met de nadruk op chemomechanische instrumentatie en desinfectie. Er wordt de voorkeur aan gegeven pas in de tweede of derde zitting (met tussen de zittingen calciumhydroxyde als desinfectans) het wortelkanaal te vullen. Zonder duidelijke bewijzen wordt aanbevolen bij grote periapicale laesies en bij herbehandelingen gedurende 3-12 maanden calciumhydroxyde in te sluiten alvorens definitief te vullen. Verder worden nog kort de principes besproken volgens welke in gecompliceerde

gevallen (elementen met open apex, chirurgische endodontie) moet worden behandeld.

Ook komen nog aan de orde: de behandeling van pijnklachten en de problemen bij wortelresorptie. Het onderdeel 'wortelkanaalbehandeling' (instrumenten, materialen en technieken) is helaas beperkt en niet meer dan een inleiding, waarin de voorkeur uitgaat naar de standaardpreparatie met een 'apical box' boven de 'step-back'-techniek, omdat de eerste methode makkelijker zou zijn uit te voeren. Maar in specifieke situaties – zoals bij laterale bovenincisieven met een wortelkromming – wordt juist weer de step-back-preparatie aanbevolen. Ten slotte worden complicaties, het bleken en de restauratie van endodontisch behandelde elementen besproken.

Al met al een prettig leesbaar boek met veel informatie, waarin de student vooral de gedetailleerde techniekbeschrijvingen zal missen. Ook ontbreken goede literatuurverwijzingen ter ondersteuning van uitspraken. De aanbevolen literatuur voorziet beslist niet in deze behoefte. Daardoor ontstaat de indruk dat de inhoud meer de ideeën van de auteur weerspiegelt dan de huidige stand van zaken op basis van wetenschappelijk onderzoek. Dit is voor een leerboek niet bepaald gewenst.

P. R. Wesselink, Amsterdam

R. A. RASMUSSEN. The Brånemark system of oral reconstruction. A color atlas. 305 pag. Ishiyaku EuroAmerica Inc., Publ., St. Louis, Tokyo 1992. Prijs \$ 175,—. ISBN 1 56386 003 1.

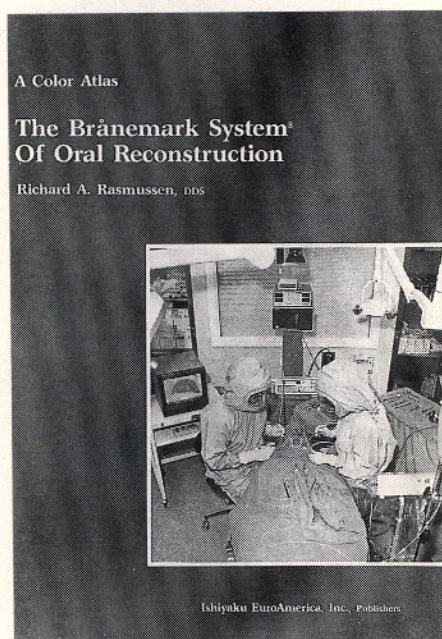
Deze rijk geïllustreerde atlas beschrijft stapsgewijs de gebitsrehabilitatie met behulp van Brånemark-implantaten en vormt een handleiding voor kaakchirurgen, algemeen-practici en tandtechnici die zich bezighouden met chirurgische en/of prothetische aspecten van de implantologie.

In het eerste deel wordt een historisch overzicht gegeven van de implantologie en beschrijft de auteur de evolutie van dit vakgebied, waarbij alle eerder beproefde, al dan niet achterhaalde, implantaatsystemen de revue passeren. Vervolgens komen de diagnostiek, de indicatiestelling en het opstellen van het behandelingsplan aan de orde. Op het vooronderzoek wordt uitvoerig ingegaan, waarbij protocollen voor partieel dentate en edentate patiënten worden gegeven. Ook worden het algemeen lichamenlijk onderzoek, de röntgendiagnostiek en het pre-operatief modelonderzoek, aan de hand van illustraties met een bijbehorende verklarende tekst, toegelicht.

Voorafgaand aan de chirurgische procedure wijdt de auteur 62 pagina's – wellicht wat overdadig – aan de steriliteit en hy-

giëne. De beschreven methode maakt daarbij een tamelijk onwerkzame indruk. Op overzichtelijke wijze echter wordt vervolgens stapsgewijs de chirurgische procedure bij partieel dentate en bij edentate patiënten beschreven. Ook gecompliceerde behandelingen, zoals implantaten gecombineerd met sinuselevatie, Le Fort I-osteotomie en absolute kaakverhoging met autoloog bot, worden beknopt behandeld.

In het daaropvolgende deel worden de diverse 'opzoekoperaties', zoals toegepast bij het tweefasen Brånemark-implantaat helder en uitgebreid beschreven en geïllustreerd. Dat geldt eveneens voor de prothetische procedure voor de diverse patiëntencategorieën en ook voor het mondhygiëne-protocol, waarin de controle-afspraken en het vervolgbeleid aan de orde komen.

Met het verschijnen van deze kleurrijke atlas is een handboek beschikbaar gekomen waarin alle praktische facetten van de orale implantologie stapsgewijs worden beschreven. De overkappingsprothese op twee of vier implantaten komt in het boek niet aan de orde, hetgeen als een gemis mag worden aangemerkt, gelet op de veelvuldige toepassing van deze behandeling.

Het boek is gemakkelijk leesbaar en kan voor iedere, in de orale implantologie geïnteresseerde clinicus, dienen als een nuttig naslagwerk.

R. H. K. Batenburg, Groningen

Recensie-exemplaren

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader op deze plaats worden besproken.

1. T. P. CROLL. Enamel microabrasion. 102 pag. Quintessence Publ. Co, Inc., Chicago, Berlin, London, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1991. Prijs \$ 58,—. ISBN 0 86715 243 5.
2. E. M. L. HAAGEDOORN, W. BENDER, D.Th. SLEIJFER, J. OLDHOFF. Oncologie voor de medicus practicus. 338 pag. Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1992. Prijs f 75,—. ISBN 90 232 2684 4.
3. T. LEHNER. Immunology of oral diseases. 191 pag. 3e druk. Blackwell Scientific Publications, London, Edinburgh, Boston, Melbourne, Paris, Berlin, Vienna 1992. Prijs £ 19.50. ISBN 0 632 01984 0.
4. O.R.V. J. C. VAN ES, E. MANDEMA, G. OLTHUIS, M. VERSTRAETE. Het medisch jaar 1992. 405 pag. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten/Zaventem 1992. Prijs f 129,—. ISBN 90 313 1276 2.
5. PH. DE GREEF. Data dentaal. Klachten, handelingen, materialen, schema's voor de praktiserende tandarts. (K1) Houten/Deurne: Bohn Stafleu Van Loghum, 1990. ISBN 90 6502 537 5. (Zie bespreking NTvT april 1992.)
6. PH. DE GREEF. Data dentaal. Klachten, handelingen, materialen, schema's voor de praktiserende tandarts. (H1) Houten/Deurne: Bohn Stafleu Van Loghum, 1990. ISBN 90 6502 537 5. (Zie bespreking NTvT april 1992.)
7. P. SMIT. Nooit meer gapen. Het kunstgebit in de literatuur. 149 pag. Zuidoost Beemster: Gerard Timmer Prods, 1992. Prijs f 22,50. ISBN 90 5142 049 8.
8. R. B. GREEBE, D. B. TUINZING, W. A. M. VAN DER KWAST. Chirurgische orthodontie II. De operatietechnieken en het instrumenteren. 108 pag. Amsterdam: VU Uitgeverij, 1992. Prijs f 44,50. ISBN 90 5383 044 08.
9. C. RENCKENS. Hedendaagse kwakzalverij. Alternatieve geneeswijzen nader beschouwd. 166 pag. Amsterdam: Prometheus, 1992. Prijs f 18,90. ISBN 90 5333 162 X.
10. P. G. F. C. M. BATTISTUZZI, A. F. KÄYSER, H. M. A. M. KELTJENS, P. J. J. M. PLASMANS. De partiële prothese. 2e herziene druk, 294 pag. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1992. Prijs f 185,—. ISBN 90 313 1439 0.